

International

Journal of Human Sciences

ISSN:2458-9489

Volume 14 Issue 3 Year: 2017

Examination of decision-making styles of Turkish Basketball Federation referees

Türkiye Basketbol Federasyonu klasman hakemlerinin karar verme stillerinin incelenmesi

Hüseyin Kırimoğlu¹
Ercan Zorba²
Havva Nur Zorba³
Selin Dikkaya⁴

Abstract

The current study focused on decision-making styles of basketball classification referees under Turkish Basketball Federation. In the study; "Personal Information Form" designed by the researchers and "Melbourne Decision Making Questionnaire" developed by Mann et al. (1998) and adapted into Turkish by Deniz et al. (2004) that explore decision-making styles were employed. Decision-making styles of the participant referees were compared in terms of sex, age, refereeing duration, province, average number of matches conducted during the season, whether or not being affected by spectator pressure, education, perceived economic income and marital status. The population of the study was composed of a total of 251 basketball classification referees (31 female referees and 220 male referees) under TBF (2015-2016 Season). The sample was consisted of a total of 197 basketball classification referees who volunteered to join the study (25 female referees and 172 male referees). As a result; vigilance decision-making of the basketball classification referees who worked under TBF decreased as their educational status increased. It was identified

Özet

Bu çalışma, Türkiye Basketbol Federasyonu (TBF) bünyesindeki, basketbol klasman hakemlerinin karar verme stillerinin incelenmesine odaklanmıştır. Araştırmada, araştırmacıların geliştirdiği "Kişisel Bilgi Formu" ve karar verme stillerini belirlemek için Mann ve diğerleri (1998), tarafından geliştirilmiş olan ve Deniz (2004) tarafından Türkçe uyarlaması yapılan "Melbourne Karar Verme Stilleri Ölçeği" kullanılmıştır. Katılımcıların karar verme stilleri, cinsiyet, yaş, hakemlik yılı, il, sezonda yönettiği ortalama maç sayısı, seyirci baskısından etkilenip-etkilenmeme, eğitim, algılanan ekonomik gelir ve medeni durumları açılarından mukayese edilmiştir. Araştırmanın evrenini TBF'na bağlı olarak görev yapan (2015-2016 Sezonu), 31'i kadın, 220'si erkek olmak üzere toplam 251 klasman hakeminden oluşmaktadır. Örneklem ise, genel evren içerisinde çalışmamıza gönüllü olarak katılmayı kabul eden 25'i kadın, 172'si erkek klasman hakem olmak üzere genel toplamda 197 basketbol klasman hakeminden oluşmuştur. Sonuç olarak; TBF'na bağlı olarak klasman statüde görev yapan hakemleri n, eğitim seviyelerinin yükseldikçe, dikkatli karar

¹ Doç. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, hkirimoğlu@mu.edu.tr

² Yrd. Doç. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, ercanzorba@mu.edu.tr

³ Okt., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla Meslek Yüksekokulu, nurzorba@mu.edu.tr

⁴ Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, selindikkaya@hotmail.com

that those basketball classification referees who were married used buck-passing, procrastination and hyper-vigilance decision-making styles more than those who were single. It may be argued that as age increased, basketball classification referees preferred hyper-vigilance decision-making styles.

verme alt boyutunda azalma olduğunu, evli olan katılımcıların, bekâr olan katılımcılara oranla daha çok kaçınan, erteleyici ve panik karar verme stilini kullandıklarını, yaşın ilerlemesine bağlı olarak kaçınan karar verme stilini tercih ettikleri söylenebilir.

Keywords: Basketball; Referee; Decision Making.

Anahtar Kelimeler: Basketbol; Hakem; Karar Verme.

[\(Extended English abstract is at the end of this document\)](#)

Giriş

Günlük yaşantımız içinde çeşitli durumlar ve olaylar karşısında sürekli olarak, karar verme eylemi içinde bulunmaktayız. Karar verme eylemi, kendimizle, başkalarıyla, olaylarla veya durumlara yönelik olabilir. Hangi şekilde olursa olsun, karar verici, mevcut alternatiflerden en uygun olanı üzerinde bir seçim yapmak durumunda kalacaktır. Bu bağlamda hem karar vermek, hem de amaca ulaşabilecek faaliyetlerde bulunmak ve seçenekleri saptayıp, saptanan bu seçeneklerin arasından mantıksal olarak en uygun olanı seçmektir (Sucu, 2000). Başka bir ifadeyle, eyleme dönüştürmek için var olan seçeneklerden birinin seçilme süreci olarak (Nutt, 1976) yorumlanmaktadır. Dolayısıyla, karar verme davranışının hem duygusal, hem de bilişsel özellikler tarafından etkilendiği (Plous 1993, Mann ve Ark. 1989; Güçray,1998; Seyhun, 2000; Alver, 2004) bildirilmektedir. Bu durum Bilgin, (1995) tarafından, karar vermenin, ahlak gelişiminin bir evresi olduğu, ilk evrelerde bireylerin aldıkları kararların, dış baskıların, olgunlaşmamış kişisel isteklerin doğrultusunda vermekte olduğunu, diğer evrelerde ise, alınan kararın nedenlerini kanunlar, yönetmelikler ve yasalara bağlamadığı ifade edilmektedir. Bireyin karar vermesinde, bireysel özellikler önemlidir. Bu özellikler çerçevesinde birey karar verme stilini belirlemektedir. Bu manada karar verme stili, bireyin karar verme durumlarında yaklaşımı, tepkisi ve eylemlerde içinde bulunduğu durum (Phillips et all. 1984) olarak tanımlanmakta ve dört farklı karar verme stilden bahsedilmektedir. Buna göre karar verme stilleri, erteleyici karar verme, dikkatli karar verme, panik karar verme stili ve kaçınan karar verme olarak Deniz, (2006) sıralanmaktadır.

Spor müsabakalarının resmi kurallar çerçevesinde ve objektif kararlar doğrultusunda sonuçlandırılması hiç şüphe yok ki, müsabakanın her açıdan doğru olarak yönetilmesinden sorumlu hakemler ile doğrudan alakalıdır. Bu manada görevi müsabakayı mevcut kurallar çerçevesinde, vereceği doğru, anlık ve etkili kararlarla yönetecek hakemler, bireylerin veya takımların başarıya ulaşmasında en önemli belirleyicilerden birisi olarak kabul edilebilir. Bu durum spor alanı hakemi için, kararını olabilecek en hızlı biçimde veren, haklıyı ve haksızı saniyesinde ayıran, en kısa sürede gördüklerini yorumlayabilen, kurallara bağlı kalarak sonuçlandıran, en önemlisi de dönüşü olmayan kararları veren uzmanlar olarak tanımlanmaktadır. Başka bir ifadeyle hakem, müsabakalarda kazanılan sayıları belirlemek, belirlenmiş kurallar çerçevesinde hareket etmek uygulamak ve uygulatmak, kural ihlali yapanları cezalandırmakla görevlendirilen kişiler olarak ifade edilmiştir. Ayrıca, spor organizasyon sorumlularının seçtiği ve öncesinde belirlenen kurallar dâhilin de müsabakaları yöneten, takımların veya oyuncuların aldığı puanı, galibiyeti, mağlubiyeti, cezaları veya cezayı belirleyen kişiler (Durna, 1997;Yetim ve Cengiz, 2010) olarak tanımlanmaktadır.

Spor müsabakalarının yönetilmesinde karşılaşılan zorluklar göz önüne alındığında hakemlerin ne derece stresli bir işi yaptıkları açıkça gözlemlenmekte ve bu duruma ilişkin olarak karşılaşılan stres verici durumlar beş ana başlıkta toparlanmaya çalışılmıştır. Hakemlerin stres kaynakları “yanlış ve hatalı karar verme” “partnerle problem yaşamak”, “çelişkili karar verme”

“antrenör tarafından sözlü saldırı” ve “başkaları tarafından fiziksel ve sözlü saldırı tehdidi” Sayıner ve ark. (2009) olarak belirtilmiştir.

Hakemlerin verdiği doğru ya da yanlış bir kararın sonuçları direk etkileyeceği açıktır. Bu duruma ek olarak, basketbol müsabakalarının genel özellikleri göz önüne alındığında; sıçramalar (ribaunt almak, blok yapmak ve şut atmak için), yön değiştirmeli koşular, sprintler, topla yapılan hareketler gibi yüksek şiddetli aktivite periyotlarının arasında yürüme, durmalar gibi düşük şiddetli hareketlerin bulunduğu yaklaşık 450 m2 alanda oynanan aerobik tabanlı anaerobik bir spor (Delextrat ve Cohen, 2009; Alemdaroğlu, 2011) olması, hızlı ve etkili karar verme becerisini gerektirmektedir.

Hakemlerin kararlarına etki ettiğini düşünülen, seyirci, deneyim, kural bilgisi, motivasyon, ön yargı, çevresel faktörler, hakem mekaniği ve iç güdüsel reaksiyon gibi 8 faktör, iki ana başlıkta toparlanmış, bunlar ise, durumsal faktörler ve bireysel faktörler olarak genellenmiştir Aktaş ve Ark. (2011). Bu durum spor hakemlerinde, bireysel ve çevresel etkenlerin hakemlerin performanslarını etkilediği şeklinde (Weinberg ve Richardson,1990) yorumlanmaktadır.

Öyleyse, gerek bireysel, gerekse de takım sporlarında başarıya ulaşmada kat edilen tüm çabalar sonucunda, spor hakemlerinin müsabaka içerisinde vereceği kararlar hem bireyleri, hem takımları hem de sporun tüm aktörlerini yakından ilgilendirmektedir.

Bu bilgiler ışığında, çalışmamız, Türkiye Basketbol Federasyonu (TBF) bünyesindeki, basketbol klasman hakemlerinin karar verme stillerinin incelenmesine odaklanmıştır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırmada, betimsel araştırma yöntemlerinden, genel tarama modeli ve betimsel istatistik modeli kullanılmıştır. Genel tarama modelinde, var olan bir durumun, var olan şekliyle tanımlanmasını amaçlayan bir araştırmadır (Karasar 2005) şeklinde ifade etmiştir.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Türkiye Basketbol Federasyonuna bağlı olarak görev yapan (2015-2016 Sezonu) 20'si kadın ve 231'i erkek basketbol klasman hakemi olmak üzere, genel toplamda 251 basketbol klasman hakemi oluşmuştur. Örneklemi ise, genel evren içerisinde çalışmamıza gönüllü olarak katılmayı kabul eden 25'i kadın,172'si erkek klasman hakem olmak üzere genel toplamda 197 basketbol klasman hakeminden oluşmuştur.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada, araştırmacıların geliştirdiği “Kişisel Bilgi Formu”, Karar verme stillerini belirlemek için 1998'de Mann ve diğerleri tarafından geliştirilen ve Ülkemizde 2004 yılında Deniz tarafından Türkçe uyarlaması yapılan “Melbourne Karar Verme Stilleri Ölçeği” kullanılmıştır. Katılımcıların karar verme stilleri, cinsiyet, yaş, hakemlik yılı, il, sezonda yönettiği ortalama maç sayısı, seyirci baskısından etkilenip-etkilenmeme, eğitim, algılanan ekonomik gelir ve medeni durumları açlarından mukayese edilmiştir.

Melbourne Karar Verme Ölçeği (MKVÖ I-II) Açıklaması

Melbourne Karar Verme Ölçeği (Melbourne Decision Making Questionary), Mann ve ark (1998), tarafından altı ülkenin içinde bulunduğu kültürler arası araştırmada, üniversitelerde bulunan öğrencilerin karar vermede öz saygı ve karar verme stillerini mukayese etmek amacı ile geliştirilmiştir. Ölçek iki bölüme ayrılmıştır. 1. Bölüm: karar vermede öz saygıyı (kendine güven) belirlemek amacıyla toplamda 6 madde içermektedir ve ölçekte bulunan üç madde ters olarak puanlanmaktadır. Ölçeğin puanlaması “Doğru” yanıtı 2, “Bazen Doğru” 1 ve “Doğru Değil” 0 puan verilmektedir. Ölçekten alınabilen en yüksek puan 12 dir. Yüksek puan karar vermede özsaygı seviyesinin yüksek olduğu anlamındadır. II Bölüm 22 maddeden oluşmaktadır ve karar

verme stillerini ölçmektedir. Dikkatli, Kaçınan, Erteleyici ve Panik Karar Verme Stili olmak üzere 4 alt faktörü bulunmaktadır. Dikkatli ve kaçınan karar verme stillerinde 6 madde, erteleyici ve panik karar verme stillerinde ise 5 madde içermektedir.

Melbourne Karar Verme Ölçeğinin Değerlendirilmesi

MKVÖ I: Karar vermede öz saygıyı (kendine güven) belirlemek amacıyla kullanılan bir ölçektir. 6 maddeden oluşmaktadır ve üç maddesi (2, 4, 6) ters puanlanmaktadır. Puanlaması maddeler için “Doğru yanıt” 2 puan, “Bazen doğru” yanıtı 1 puan, “Doğru değil” yanıtı 0” puan olarak verilmektedir. Ölçekten alınabilen en yüksek puan 12’dir. Puanın yüksek ise karar vermede öz saygı seviyesinin yüksek düzeyde olduğunu belirtmektedir (Deniz 2004).

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmaya katılan basketbol hakemlerinin verdikleri cevaplardan elde edilen veriler betimsel istatistik yöntemleri, normal dağılmayan grupların ortalamaları arasındaki farkın anlamlılık düzeyini belirlemek için Kruskal Wallis testi, iki grubun ortalamaları karşılaştırılarak, aradaki farkın anlamlılık düzeyi için ise t-testi, verilen iki örneklemin aynı dağılımdan gelip gelmediğinin belirlenmesi içinde Mann-Whitney U testi kullanılarak analizleri yapılmıştır. Verilerin parametrik testlerin ön şartlarını sağlayıp sağlamadığına Çarpıklık ve Basıklık değerleri ve Levene (varyansların eşitliği) testi sonuçlarına bakılarak karar verilmiştir. Ölçeklerin güvenilirlikleri için ise Cronbach Alpha iç tutarlık katsayıları hesaplanmıştır.

Bulgular

Tablo 1. Katılımcıların Eğitim Düzeyleri İle Karar Dikkat Boyutları Arasındaki İlişkiyi Gösterir Kruskal Wallis Testi

Karar Dikkat	N	Sıra Ortalaması	X ²	Sd	P
Lise	5	148,20	6,358	2	,042
Lisans	154	100,89			
Lisans Üstü	38	84,86			
Toplam	197				

Katılımcıların eğitim seviyeleri ile karar verme Dikkat alt boyutlarında anlamlı farklılık bulunmuştur ($P < 0,05$). Buna göre eğitim seviyesi yükseldikçe karar verme Dikkat alt boyutunun düşme eğiliminde olduğu gözlenmektedir. Ayrıca katılımcıların eğitim seviyeleri ile karar verme stili diğer alt boyutlarında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($P > 0,05$).

Tablo 2. Medeni Durum Değişkenine Göre Karar Verme Stilleri

Karar kaçınan	N	Sıra Ortalaması	X ²	P
Evli	68	116,97	-3,287	,001
Bekar	129	89,53		
Karar Erteleyici				
Evli	68	113,00	-2,604	,009
Bekar	129	91,62		
Karar Panik				
Evli	68	111,03	-2,311	,021
Bekar	129	92,66		
Toplam	197			

Katılımcıların, karar verme stili alt boyutlarından, Kaçınan karar verme, erteleyici karar verme ve panik karar verme stilleri alt boyutları ile medeni durumları arasındaki istatistikî değerlerde anlamlılık tespit edilmiştir ($P<0,05$). Buna göre evli katılımcıların, bekar katılımcılara oranla daha fazla kaçınan, erteleyici ve panik karar aldıkları bulgulanmıştır. Katılımcıların diğér medeni durumları ile diğér parametreler arasında anlamlı bir fark tespit edilmiştir ($P>0,05$).

Tablo 3. Baskı Altında Karar Verme Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Öz saygı	N	Sıra Ortalaması	X ²	P
Evet	5	147,60		
Hayır	192		-2,176	,030
Toplam	197	97,73		
Karar panik				
Evet	5	95,50		
Hayır	192		-1,802	,072
Toplam	197	100,39		

Katılımcıların seyirci baskısı altında karar vermeleri ile özsaygı ve panik karar verme alt boyutlarında anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($P<0,05$). Buna göre, özsaygısı yüksek olanların seyirci baskısından etkilendiği, özsaygısı düşük olanların ise seyirci baskısından etkilenmediği ortaya çıkmıştır. Katılımcıların seyirci baskısı altında karar vermeleri ile diğér parametreler arasında anlamlı farklılık bildirmediikleri tespit edilmiştir ($P>0,05$).

Tablo 4. Yaş Değişkenine Göre Karar Verme Stilleri Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Kaçınan Karar Verme	N	Sıra Ortalaması	X ²	P
17-25	76	81,54		
26-34	85	103,57	15,957	3
35-44	32	125,70		,001
44 ve üstü	4	120,00		
Erteleyici Karar Verme				
17-25	76	90,92		
26-34	85	99,35	8,163	3
35-44	32	109,33		,043
44 ve üstü	4	162,50		
Panik Karar Verme				
17-25	76	86,97		
26-34	85	99,02	13,001	3
35-44	32	121,47		,005
44 ve üstü	4	147,50		
Global Karar Verme				
17-25	76	92,41		
26-34	85	99,83		
35-44	32	112,95	9,821	3
44 ve üstü	4	94,88		,020
Toplam	197			

Katılımcıların yaş grupları ile karar verme alt boyutlarından kaçınan karar verme, erteleyici karar verme, panik karar verme arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($P<0,05$). Buna göre 35-44 yaş arasındaki katılımcıların diğér yaş gruplarındaki katılımcılardan daha kaçınan

karar verdikleri ortaya çıkmıştır. Bunun yanında 44 yaş ve üzeri katılımcıların diğer katılımcılara göre daha erteleyici ve panik karar verdikleri ortaya çıkmıştır.

Tartışma ve Sonuç

Araştırmamızda elde edilen bulgulara göre, katılımcıların eğitim seviyeleri ile karar verme dikkat alt boyutlarında anlamlı bir fark vardır. Buna göre; eğitim seviyesi yükseldikçe karar verme dikkat alt boyutunun düşme eğiliminde olduğu gözlenmektedir. Ayrıca, katılımcıların eğitim seviyeleri ile karar verme stili diğer alt boyutlarında anlamlı farklılık tespit edilememiştir. Elde edilen bu bulgu, çalışmamızda eğitim değişkeni ve karar verme stili arasındaki ön görümüzün aksine bir sonucu yansıtmıştır. Nitekim, literatür incelendiğinde eğitim seviyesinin karar verme stillerine etkisine yönelik yapılan çalışma bulgularında, eğitim seviyesinin yükselmesi, karar verme ve bazı karar verme alt boyutlarını pozitif yönde etkilediği bildirilmektedir (Yiğit, 2005; Uzunoğlu, 2008). Söz konusu çalışmaların bulguları ile çalışma bulgumuz tezat teşkil etmekte ve çalışma bulgumuzu desteklememektedir. Ancak eğitim seviyesi ile karar verme stili arasındaki ilişkinin genellenebilmesi için yeterli çalışmanın olmadığı söylenebilir. Bu nedenle, daha geniş örneklem gruplarında çalışmaların yapılmasına gereksinim olduğunu ifade edebiliriz.

Araştırmamızın bir diğer bulgusuna göre, katılımcıların, karar verme stili alt boyutlarından, kaçınan karar verme, erteleyici karar verme ve panik karar verme stilleri alt boyutları ile medeni durumları arasında istatistiki olarak anlamlılık tespit edilmiştir ($P < 0,05$). Buna göre evli katılımcıların, bekâr katılımcılara oranla daha fazla kaçınan, erteleyici ve panik karar aldıkları bulgulanmıştır. Katılımcıların medeni durumları ile diğer parametreler arasında anlamlı farklılık bildirmediği tespit edilmiştir. Bu duruma ilişkin olarak alan yazında yer alan Uzunoğlu ve Ark. (2009)'nın çalışma bulgusunda, evli olan hakem katılımcıların kaçınan karar verme puanları, bekâr olan hakemlerin kaçınan puanlarından daha düşük bulgulanmıştır. Söz konusu çalışma bulgusu ile çalışma bulgumuzun tezat teşkil ettiğini ve bu durumun evli olan katılımcılar açısından, bekâr katılımcılara oranla daha fazla sosyal rol ve sorumluluk almalarından kaynaklanabileceğini söyleyebiliriz. Göksel ve ark. (2016) futbol hakemlerinin karar verme stillerini kararlılık ile ilişkilendirerek incelemiştir.

Yine bir başka bulgumuzda, katılımcıların seyirci baskısı altında karar vermeleri ile özsaygı ve panik karar verme alt boyutlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($P < 0,05$). Buna göre, özsaygısı yüksek olanların, seyirci baskısından etkilendiği, özsaygısı düşük olanların ise seyirci baskısından etkilenmediği ortaya çıkmıştır. Katılımcıların seyirci baskısı altında karar vermeleri ile diğer parametreler arasında anlamlı farklılık bildirmediği tespit edilmiştir. Alan literatürde seyirci baskısı, seyirci sayısı, seyircinin yaptığı sözel saldırı, seyircinin ev sahibi veya deplasman seyircisi olma durumlarının hakemlerin karar vermelerinde önemli bir etken olduğu bildirilmektedir. Söz konusu çalışmalarda elde edilen bulgulara göre, basketbol hakemlerinin seyircinin az veya çokluğuna göre hem olumlu hem de olumsuz etkilendiklerini, taraftarlardan az etkilenen hakemlerin kaçınanlık ve panik alt boyutları puanlarının, taraftardan etkilenmeyen hakemlerin kaçınan ve panik alt boyut puanlarının daha yüksek olduğu, antrenör tarafından sözlü saldırıya uğramanın basketbol hakemlerini strese soktuğu sonucuna ulaşılmış ve seyirci veya antrenör, dışarıdan herhangi bir sözlü saldırıya veya sestten dolayı hakemlerin karar vermelerinde olumlu ve ya olumsuz bir etki gösterebileceği ifade edilmiştir (Nevill ve ark 2000; Uzunoğlu ve ark. 2009; Sayiner ve ark. 2009; Aktaş ve ark. 2011).

Yine, Nevill ve ark (2000) yapmış oldukları çalışmada, hakemlerin yoğun taraftar baskısı altında, deplasmandaki takım oyuncularının oyundan atılması ve ev sahipliği yapan takımların penaltı kazanması gibi avantajları, seyirci sayılarının fazla olan takım lehine kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bir başka çalışmada ise, hakemlerin ev sahibi takımların lehinde karar verdikleri kanısına ulaşılmıştır (Lane ve ark 2006). Tüm bu çalışmaların bulguları ışığında, dışsal faktörlerin hakemlerin karar stillerine etki ettiğini söyleyebiliriz. Oysa çalışmamızın katılımcıları açısından bu durum değerlendirildiğinde, çalışmaya gönüllü olarak katılan basketbol klasman hakemlerinin

büyük bir çoğunluğunun seyirci baskısından etkilenmediklerini belirtmiş olması (Tablo3) subjektif bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir.

Katılımcıların yaş grupları ile karar verme alt boyutlarından kaçınan karar verme, erteleyici karar verme, panik karar verme arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($P<0,05$). Buna göre 35-44 yaş arasındaki katılımcıların diğer yaş gruplarındaki katılımcılardan daha kaçınan karar verdikleri ortaya çıkmıştır. Bunun yanında 44 yaş ve üzeri katılımcıların diğer katılımcılara göre daha erteleyici ve panik karar verdikleri ortaya çıkmıştır. Uzunoglu ve ark. (2009) un yaptığı Türk Futbol Hakemlerinin Karar Verme Stilllerinin Klasmanlarına ve Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi çalışmasında 18-25 yaş, hakemlerin kaçınan puanlarının, 26-30 yaş ve 36-40 yaş, hakemlerin kaçınan puanlarından daha yüksek olduğu bulunmuştur. Dolayısı ile genç hakemlerin, karar verme aşamasında, büyük yaş gruplarındaki hakemlere göre karar verme sorumluluğundan kaçma eğilimi gösterdikleri ifade edilmektedir. Bu sonuç çalışma bulgumuzla tezat teşkil etmekte ve bulgularımızı desteklememektedir. Nitekim, çalışma bulgumuza göre yaş faktörüne bağlı olarak, kaçınan karar verme alt boyutu puanları ileri yaşlarda daha yüksek bulunmuştur.

Bu çalışmanın katılımcıları açısından; Türkiye Basketbol Federasyonuna bağlı olarak klasman statüde görev yapan hakemlerin, eğitim seviyelerinin yükseldikçe, dikkatli karar verme alt boyutunda azalma olduğunu, evli olan katılımcıların, bekâr olan katılımcılara oranla daha çok kaçınan, erteleyici ve panik karar verme stilini kullandıklarını, yaşın ilerlemesine bağlı olarak kaçınan karar verme stilini tercih ettikleri, özsaygısı yüksek olan katılımcıların, özsaygısı düşük olan katılımcılara oranla daha yüksek düzeyde seyirci baskısından etkilendikleri söylenebilir.

Kaynaklar

- Akpınar, Ö., Temel, V., Birol, S.Ş., Akpınar, S. (2015) Üniversitede Okuyan Hokey Sporcularının Karar Verme Stilllerinin Belirlenmesi. Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. Sayı:9.
- Aktaş, Z., Zekioglu, A., Yazıcılar, İ., Er, N. (2011). Basketbol Hakemlerinin Verdikleri Kararlara Etki Eden Faktörlerle İlgili Algılarının Değerlendirilmesi. Uluslararası Hakemli Akademik Sosyal Bilimler Dergisi. 2(1); 251-59.
- Alemdaroglu, B.U. (2011). Basketbolda Farklı Oyuncu Sayılarıyla Oynanan Yanı Saha ve Tam Saha Oyunlarına Verilen Fizyolojik Cevapların Karşılaştırılması. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Ankara.
- Alver, B. (2004). Psikolojik Danışma ve Rehberlik Eğitimi Alan Öğrencilerin Empatik Beceri ve Karar Verme Stratejilerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi. Sayı:10.185-205.
- Bilgin., A. (1995). Grup Rehberliğinin ve Grupla Psikolojik Danışmanının, Lise Öğrencilerinin Anne - Babalarından Bağımsız Meslek Kararı Verme Davranışına Etkisi. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Delextrat, A., Cohen, D. (2009) Strength, power, speed, and agility of women basketball players according to playing position. *Journal of Strength and Conditioning Research*. 23(7): 1974–1981.
- Demirbaş H (1992) Suçlu ve Suçlu Olmayan Ergenlerin Karar Verme Davranışlarının Karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Deniz, E. (2004) Üniversite Öğrencilerinin Karar Vermede Öz Saygı, Karar Verme Stilleri ve Problem Çözme Yöntemleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma. Eğitim Araştırmaları Dergisi. 4 (15), 25-35.
- Deniz, M. E. (2006). The Relationships Among Coping With Stress, Life Satisfaction, Decision-Making Styles and Decision Self-Esteem: An Investigation with Turkish University Students. *Social Behaviour and Personality: An International Journal*. 34, 1161-1170.
- Durna, E. Türkiye’de Futbol ve Hakem. Yıldızlar Mat. İstanbul. 1997.
- Ersever, H. Ö. (1996). Karar Verme Becerileri Kazandırma Programının ve Etkileşim Grubu Deneyiminin Üniversite Öğrencilerinin Karar Verme Stilleri Üzerindeki Etkileri," (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Göksel, A. G., Pala, A., Yıldız, M., Şenel, E., Göral K., Bingöl, E., Yurtseven, Y. E. (2016). The examination of decisiveness and decision making of Turkish football referees. ERPA International Congresses on Education. Sarajevo, Bosnia and Herzegovina.
- Güçray, S.S. "Bazı Değişkenler, Algılanan Sosyal Destek ve Atılganlığın " Karar Verme Stilleri İle İlişkisi," Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi. 2(9), 7-17, 1998.
- Karasar, N. Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Nobel Yayınları. Ankara, 2005.
- Kuzgun, Y. 1993. Karar Stratejileri Ölçeği: Geliştirilmesi ve Standardizasyonu" VII. Ulusal Psikoloji Bilimsel Çalışmaları.: Türk Psikologlar Derneği, Ankara.
- Lane AM, Nevill AM, Nahid SA, Nigel B. (2006). Soccer referee decision-making: shall I blow the whistle?. *Journal of Sports Science and Medicine*.5: 243-253.
- Mann. L., Harmoni, R. ve Power, C . (1989). Adolescent Decision-making: The Development of Competence". *Journal of Adolescence* 12,265-278.
- Nevill, A.M., Newell, S., Gale, S. (1996) Factors Associated With Home Advantage In English And Scottish Soccer. *Journal Of Sport Sciences*,14, 181-186. Aktaran Aktaş Ve Ark.
- Nutt, C. P. (1976). "Models for Decision Making in Organizations and Some Contextual Variables Which Stipulate Optimal Use", *Academy of Management Review*. 1(2), pp.84 – 98.
- Payne, J.W., Bettman, JR And Johnson, E. J. "The Adaptive Decision Maker" Cambridge University Press: New York, 330, 1993.
- Phillips, S. D., Paziienza, N. J. and Ferrin, H. H. (1984). Decision-Making Styles and Problem-Solving Appraisal. *Journal of Counseling Psychology*. 31, 497-502.
- Plous, S.(1993). The psychology of judgment and decision making. New York: McGraw-Hill.
- Sucu, Y. Yönetim Kavramları, Kuramlar ve Süreçler, AİBÜ, 2000.
- Seyhun., H. (2000). Karar Verme Becerileri Eğitim Programının İlköğretim Son Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Becerilerine Etkisi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Uzunoglu, Ö.F., Şahin, M., Fişekçioğlu, B. (2009). Türk Futbol Hakemlerinin Karar Verme Stillerinin Klasmanlarına Ve Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 2009, 11 (1), 32–36.
- Uzunoglu, Ö.U., (2008). Türk Futbol Hakemlerinin Karar Verme Stillerinin Klasmanlarına ve Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Weinberg Robert S., Richardson Peggy A. (1990). "Psychology of Officiating", Leisure Press, USA.
- Yetim, A., Cengiz, R., (2010), İletişim ve Spor, Berikan Yayınevi. Ankara.
- Yiğit A (2005) Lise Öğrencilerinin Karar Verme Davranışlarının Bazı Değişkenlere Göre Yordanması, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Extended English Abstract

Decision-making always takes place in daily life in face of different situations and events. Decision-making may be related to ourselves, others, events or situations. Whatever reason it is, decision-maker should select the best option among the available alternatives. Therefore; decision-making is the exploration and selection of the most reasonable and suitable option in order to attain objectives (Sucu 2000). In other words; it is the process to choose one of the available alternatives in order to act (Nutt, 1976). Therefore; it is reported that decision-making is affected by both emotional and cognitive factors (Plous 1993, Mann et al. 1989; Güçray,1998; Seyhun, 2000; Alver, 2004). Bilgin (1995) reports that decision-making is one phase of moral development; during the first phase of moral development decision-making is affected by external pressures and immature personal desires but during the later phases, decision-making is not made by principles, codes and rules. Personal characteristics are important in making decisions. These characteristics establish one's decision-making styles. Decision-making style includes one's attitudes, reactions and actions (Phillips et al. 1984) and is grouped into four different types. So decision-making is termed as vigilance, hyper-vigilance, buck-passing and procrastination decision-making styles (2006).

Undoubtedly; it is thanks to referees -who are in charge of officiating the matches correctly- for a sportive match to be concluded in line with official rules and with objective decisions. In this sense; referees -whose duty is to conduct the match with correct, instant and effective decisions in line with the rules- can be considered as one of the most significant determinants in a game so that the athletes or teams can be successful. Therefore; sportive referees are defined as experts who decide in the quickest way, distinguish between the right and the correct, make comments about the positions as soon as possible and –most importantly- make irrevocable decisions. In other words; referees are those responsible for approving scores, applying the rules and punish those who violate the rules in the competitions.

It is obvious that a wrong or correct decision that referees make influences the game directly. Additionally; considering the general features of the basketball –being an anaerobic sport based on aerobics in 450 m2-, jumps (getting rebounds, blocking and shooting), runs, sprints and movements with ball, walks during high activity periods or stops during low activity periods (Delextrat and Cohen, 2009; Alemdaroglu, 2011); it requires quick decision-making skills.

So, decisions to be made by sportive referees during the game will concern both individuals and teams and all actors of sports closely in view of efforts made for success. In light of that information; the current study aimed at decision-making styles of basketball classification referees under TBF. The population of the study was composed of a total of 251 basketball classification referees (31 female referees and 220 male referees) under TBF (2015-2016 Season). The sample was consisted of a total of 197 basketball classification referees who volunteered to join the study (25 female referees and 172 male referees). In the study; “Personal Information Form” designed by the researchers and “Melbourne Decision Making Questionnaire” developed by Mann et al. (1998) and adapted into Turkish by Deniz et al. (2004) that explore decision-making styles were employed. Decision-making styles of the participant referees were compared in terms of sex, age, refereeing duration, province, average number of matches conducted during the season, whether or not being affected by spectator pressure, education, perceived economic income and marital status.

The data obtained through responses given by the participant basketball referees were analyzed using descriptive statistical methods, Kruskal Wallis test – to test the significance of the difference of the average scores among three groups or more than three groups that did not follow a normal distribution-, t-test –to decide whether or not the difference between the groups was random or statistically significant- and Mann-Whitney U test –to examine whether or not two samples with quantitative observations emerged from the same distribution.

According to the findings obtained in the study; there was a significant difference between educational level and vigilance decision-making level of the participants and it was observed that as educational status increased, vigilance decision-making tended to decrease. However; no significant differences were found between participants’ educational level and other subscales of decision-making styles questionnaire. This finding provided a contradictory result related to our prediction on education variable and decision making style.

According to another finding of the study; there was a significant difference between marital status and buck-passing, procrastination and hyper-vigilance decision-making styles ($P < 0.05$) and married participants were found to use buck-passing, procrastination and hyper-vigilance decision-making styles more than those single.

Another finding of the study explored a significant difference between decision making under spectator pressure and self-esteem and hyper-vigilance decision-making style ($P < 0.05$). Accordingly; it was identified that those with high self-esteem were affected by spectator pressure whereas those with low self-esteem were not affected by spectator pressure.

There was a significant difference between age groups and buck-passing, procrastination and hyper-vigilance decision-making styles ($P < 0.05$). Accordingly; those participants aged between 35 and 44 made buck-passing decision-making more than other age groups. Besides, those participants aged ≥ 44 years made procrastination and hyper-vigilance decision making more than other participants.